

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

NYOLCZADIK SZAKASZ. OLASZ ÉS ZSIDÓ ELEMÉK A MAGYAR NYELVBEN.

I. Cikkely. Olasz elemek.

Articsóka (növény) = articioeca.
 Gavallér = cavalliere (lovag, Reiter).
 Katona = cava(let)/to. (Kimaradt a let, azután az utolsó szótag helyet cserélt a másodikkal és lett [catova] katona).
 Konyha = cucina. V. ö. latin coquina, német Kuche.
 Piskota = biscotto (biscottuse: kétszersült).
 Tinta = tinta. (Az olasz tinta a latin [(a)t(ram)entu(m)-ból] tentu).

II. Cikkely. Zsidó elemek.

Láda. A zsidó theba szóból a görög θίβα és ebből szótag-helycserével láda.
 Éden (édenkert, paradicsomkert) = a zsidó aden, éden szóval.

A KOLOZSVÁRI NEMZETI SZÍNHÁZ ÉS SZAMOSÚJVÁR VÁROSA.

A mult napokban (szept. 7. és 8.) folytak le azok a fényes ünnepélyek, melyekkel a kolozsvári régi színházat bezárták és az újat megnyitották. A lapok hasábjai egy pár napig alig győzték közölni az ünnepélyek leírását. Az „Ellenzék“ azon igazság alapján, hogy a „jelennek alapja — a mult“ még közzé is tette azon nemeslelkű adakozók névsorát (ki volt tüntetve az adomány mennyisége is), kik adományaikkal hozzájárultak a régi színház felépítési költségeinek fedezéséhez. Azonban sajnosan kellett tapasztalnunk, hogy sem az ünnepély folyama alatt, sem bár a mondott hírlapi cikkben egy árva szóval sem volt említés téve arról az adakozóról, mely (a szíves olvasó mindjárt megtudja, hogy miért használok ki helyett mely

névmást) adománya a legnagyobb volt az országban. Ugyanis, míg más (egyéni, községi vagy vármegyei) adomány maximalis összege alig haladta meg a 200 forintot, addig a hazafias örmény város: Szamosújvár ezer forintot adott... Erről a sajnos mellőzésről a derék „Dési Hírlap“ 37. száma (szept. 15.) „Érdekes remiscencia“ cím alatt ezeket írja: „Most, hogy bezárult a kolozsvári régi színház sok vihart látott kapuja, érdekes reminiscenciát újítottak fel. A mult század első évtizedeinek nemzeti és műveltségi viszonyaira nézve nagyon jellemző, hogy az állandó színházat csak nagy nemzeti felbuzdulás útján, nemzeti adakozásból tudták felépíteni. A régi krónikák pontosan beszámolnak a gyűjtésről, melynek összege a mai viszonyok szerint nagyon kicsi, de akkor számottevő volt. A nagylelkű adakozók sorát akkor két város nyitotta meg: Dész és Szamosújvár... Ha bírnánk némi érzésével a történeti kegyeletnek (a mely úgy látszik csak finomabb strukturájú lelkek tulajdona) és a multak hagyományai iránt nem viseltetnénk oly sértő közömbösséggel, akkor ez a körülmény nem maradt volna egészen elfeledve. És akkor nem eshetett volna meg az az eset, hogy az első patronusok egyike (Dész) ott se volt (Szamosújvár városát Ábrahám Zachar városi főjegyző és dr. Papp Gusztáv tanácsnok képviselték) a régi ház bezárásánál; a másik is egy sorban szerepelt ott a huszadrangú küldöttségekkel, a melyeknek semmiféle hagyománya sem fűződik sem Kolozsvárhoz, sem annak oly sok emlékekkel dicsekvő színpadához.

Most ismét felveszem a szót, azután megszólaltatom a régi aktákat!

Nem volt nemzeti ügy, melyet teljes lélekkel ne pártoltunk és bőkezűleg ne támogattunk volna. Támogattunk minden nemzeti ügyet, mert ezzel a magyarságnak akartunk nem megvetendő szolgálatot tenni. „Tudjuk mi azt — mondja levéltárunk egyik becses okirata, — hogy valamint minden nemzetek felemelkedésének, úgy a vitéz magyar nemzet dicsőségének előmozdítására a nyelvet

mívelő társaságok és nemzeti játszószínek (melyek egybe vannak szöve) a leghathatósabb eszközei voltak eleitől fogva és az is eleven emlékezetünkben vagyon, hogy az 1791. esztendőbeli 61-ik diaetalis articulushoz örök emlékeztetése méltó értelmében a dicső magyar nemzettel egybeforrasztattunk...“ (Vár. lev. 1821—404 sz.). Nem szándékszm itt felsorolni mindazt, mit városunk kezdet óta „a vitéz magyar nemzet dicsőségének előmozdítására“ köteleességszerűen tett; azért egyebeket mellőzve csak azt mondom, hogy adtunk a kolozsvári nemzeti színházra is annyi, hogy adományunk a legfokozottabb várakozást is kielégítette. De hadd szóljanak helyettem az akták!

Az erdélyi országgyűlés a „nemzeti játékszín“ igazgatására a maga kebeléből egy bizottságot nevezett ki; ez a bizottság városunkat a segélynyújtásra a következő szép sorokkal kérte fel;

„Nemes Magistrátus! A Nemzeti Játékszín igazgatására a Nemes Ország Rendeitől kirendeltetett Commissio, azon Nemzeti Játékszínnek virágzóbbá tételén törekedvén, a segedelem-adás végett megtalálta nemcsak külön-külön a Hazafi Atyánkfiait, hanem közönségesen minden vármegyét, székeket és városokat; nem is csatlakozott reménységében, mivel feles Atyánkfiai, úgy némely vármegyék is ezen jó célznak eszközzésére Hazafiúi buzgósággal készek és eddig is annyi segedelem gyűjtetett egyben, hogy a Haza költségein egy állandó és jó móddal való Theatrum építése kezdetett el ezen városban, melly immár annyira is ment, hogy azon kívül, hogy a fundamentum a föld színeig kihozott, feles materialék is állanak készen a munka folytatására.

Világos emlékeztetébe vagyon ezen Commissionak a Nemes Örmény nemzet által a mult Országgyűléseiben tett azon kinyilatkoztatás, mely által a Magyar Nemzet javának és virágzásának előmozdítására tellyes igyekezettel való készségit ajánlotta, reméli is a Commissio, hogy ezen kinyilatkoztatás mellett most is változhatatlanul áll a Nemes Örmény nemzet is. Most adja elé magát egy olyan környüállás, melyben ezen

fogadást valósítani és ez által magát a Magyar Nemzettel kívánt egyesülésre valóságos kötelekkel kapcsolni lehet. Valamint tehát minden igaz hazafi ezen dicséretes célú buzgón előmozdítani kész, úgy a Nemes Örmény Nemzet iránt is állhatatos hiedelemmel vagyon ezen Commissio, hogy Nemzetünknek ezen Theatrum felállításából folyó és könnyen állallátható javát eszközözni fogja.

Mely végre a Nemes Tanácsot és a Communitást ezzel megtalálni kívántuk, hogy a Városnak minden Lakosait egyenként a látható segedelemre serkenteni és a bégyüendő summát ezen Commissio Elöl Ülőjéhez szolgáltatni ne terheltelessék, állandóul maradván a Nemes Magistratusnak Kolozsváron Aprilis 12-én 1805-ben. Igaz hazafiúi szeretettel viseltető Szolgái, Barátjai Gr. Teleki Ferencz, Gr. Teleki Lajos, Nemes György, Gr. Thorotzkai Pál, Turi István, Kenderesi Mihály, Czázsin Antal, Kanyo László M. B. Wesselényi Miklos ur Plenipotentiarius, Sala Sámuel a Commissionak Actuarius. (A pecséten a körírás ez: „A nemzeti játszószínek pecsétje“. — Vár. lev. 1805 — 633 sz.)

A vegyes gyűlés, mely a tanács és esküdt közönség tagjaiból állott, tárgyalván ezen kérést, a következő határozatot hozta:

„A nemzeti játékszín igazgatására a nemes ország tek. Rendeiből kirendelt commissionak e folyó 1805. esztendőben áprilisnek 12-én azon végre építendő Theatrum számára kért segedelem iránt költ levele a mixta sessioban felolvastatván, elhatározottat, hogy azon commissionak irassék meg, hogy a kért végre 1000 frt az idevaló alodialis cassából fog adatni, ha a felséges kir. Gubernium nem ellenzi. (Vár. lev. 1805—742 sz.).

A főkormányzékhez pedig ebben a tárgyban a következő felterjesztést intézte:

„A nemzeti játékszín igazgatására a nemes ország méltóságos és tek. Rendeiből kirendeltetett commissio a folyó esztendőben april. 12-én költ levelével az iránt találván meg ezen magistratust, hogy a Theatrumnak állandó és jó móddal való felépítésében valamint ezen Nagyfeje-

delemlésben levő nemes vármegyék, székeshelyek és városok, úgy mi is lennénk segedelemmel. Ezen kérését a tisztelt commissionak mai napon a helybeli választott közönséggel együtt tartott gyűlésében elővettük, felolvastuk és azt határoztuk: hogy a város közönséges cassájából a fennemlített végre — ha ezt a fels. kir. főigazgató Tanács megengedni méltóztatik — e z e r forintot ajánlunk és adunk. Mely iránt teendő kegyes határozását elvárva, de reliquo perpetua veneratione manemus 1805. jún. 6.

A város, hazafias határozatunkról „a nemzeti jájékszn igazgatására rendeltetett Commissio“-t a következő nagybecsű irattal tudatta:

„A méltóságos és tek. Commissionak e folyó esztendő apr. havának 12-én mi hozzánk utasított érdemes levelére illő tisztelettel jelentjük, hogy a mai napon a helybeli meghűtölt közönséggel együtt tartott gyűlésünkben közakarattól megegyeztünk abban, hogy — mivel némely polgárok kereskedésekre nézve itthon nem lennének és különben is vékony reménységgel levén az iránt, hogy collecta útján, a szerint, a miképpen illik mi hozzánk, hívséges szolgálatunkat érdemese nem meg nem valósíthatjuk, sem pedig jószívű hazafinú indulatunkat nem hozhatjuk annyira világosságra, tehát az említett requisitios levélben megírt okokból a jelentett végre ezen közönséges alldialis cassából 1000 Rftokat ajánlunk, melyről a fels. kir. főigazgató Tanácsnak is mai napon tudósításunkat megtevé: a midőn onnan a helyben hagyó kegyelmes rendelés megérkezik, azonal ígéretünket teljesedésbe venni s következőleg azon jó szívvvel, öröme st és egész készséggel ajánlott summát oda, a hova intimáltatott, el is küldeni el nem mulasztjuk. A kik egyéb iránt megkülönböztetett tisztelettel vagyunk Szamosújvár, 1805. jún. 6.“ (Vár. lev. 1805—742 sz.).

SZ. K.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Luszineán Guidó örmény herczeg aug. 12-én meghalt Párisban (Avenue de Neuilly) saját nyaralójában; innen holttestét az örmény templomba vitték beszentelés végett (15, Rue Jean Goujon). A temetés 14-én ment végbe. Legjobb barátja: Vérámsabuh Khibárián, a marseillei örmények papja végezte a gyász-szertartást. A temetésen előkelő francia és örmény közönség vett részt. Említett örmény pap mondott sirja felett megható szép beszédet. A herczeg földi maradványait a Père Lachees temetőben temették el. Boldogult a velencei mechitharistáknál nevezkedett. Később Theotórián Szárkisszal és Ájvázeán Gáborral Párisban örmény iskolát alapítottak, melynek Luszineán lett az igazgatója. Testvére volt a híres érsek: Choren Kalfáján (Nárbej-Luszineán). Boldogult Luszineán Guidó nagy ember volt — mondja egy örmény lap — nemcsak azért, mivel herczegi családból eredt, hanem azon irodalmi szolgálatjáiért, melyeket az örménységnek tett. A herczeg igen sokaknak nyújtott anyagi segítyt; segélyezettek nem csupán örmények voltak, hanem volt azok között francia is. Utolsó irodalmi műve francia-örmény kétkötetes képes szótára, melylyel maradandó fényes emléket állított még életében maga számára. Vele kialudt Párisban a Luszineán-család utolsó fáklája is. Diesőség nevének és nyugalom földi maradványainak!

Örmény monda az oroszok teremtéséről. A „Vossische Zeitung“ tekintélyes német lapban egy német utazó a következő jellemző adomát közli: A nisni-novgorodi híres vásáron örmény volt a vezetőm. Tudta, hogy nem vagyok orosz. Kérdezte: tudom-e hogyan teremtette az Urísten az oroszot? Aztán elbeszélte. Egyszer az Urísten Krisztussal utazott. Epen jókedvében volt és megszólította Krisztust: Tudod, mi már megteremtettük a zsidót, a görögöt, az örményt; tulajdonképen a muszkát is meg kellene teremtenünk. Krisztusnak aggodalmai voltak. Atyám, inkább hagyjuk abban; attól tartok, hogy még bajunk lesz vele. Hadd csak, visszonzá az Urísten és kimondá a teremő szót. Mihelyt előttük állott a muszka, azonnal rájuk förmedt és útleveleiket követelte. Lásd, Atyám, monda Krisztus, meg van a baj. Az Ur mosolyogva nyúlt zsebébe, egy husz kopekás pénzt vett elő s a kezébe nyomta a muszkának, ki őket akadálytalanul tovább engedte. — És így maradt ez mind a mai napig — így végezte be az örmény adomáját. (H. A.)

Az örmény jogkönyv legújabb írója. A strasburgi egyetem, a keletisme, különösen pedig az örmény philologia (speciel armenische Philologie) előadásával az ismert armenistát: dr. Karst Józsefet bízta meg. Karst, ki örménytárgyú előadásait már el is kezdette, többek közt ezt a két hecses munkát írta meg németül: „A ciliciai örmények“ és az „Örmény jogkönyv“ (Armenisches Rechtsbuch. I. Bd.: Sempadscher Codex aus dem 13. Jahrhundert. Das mittelarmerische Rechtsbuch nach der Venediger und der